

Vlaanderen
is erfgoed

Archeologieregelgeving voor bouwheren, verkavelaars en ontwikkelaars

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

onroenderfgoed.be

Deze folder maakt je als bouwheer, initiatiefnemer of ontwikkelaar van een bouwproject of verkaveling wegwijs in de archeologieregelgeving en de verplichtingen die daaruit voortvloeien voor aanvragen van omgevingsvergunningen voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden.

- Wanneer is een archeologienota verplicht?
- De aanstelling van een erkende archeoloog
- De archeologienota
- De archeologische opgraving
- De archeologische vondsten na de opgraving
- Afwijkende vergunde werken
- Financiële ondersteuning
- Toevalsvondsten
- Beroep instellen
- Wat met de vroegere bekrachtiging?
- Waar vind je meer informatie?

De zorg voor het onroerend erfgoed wordt in Vlaanderen geregeld door het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het bijhorende Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.

Ons beleidsveld staat niet stil, onze regelgeving evolueert. Het agentschap Onroerend Erfgoed kan niet garanderen dat de informatie uit deze folder actueel is op het moment dat je ze leest. Kijk voor de meest actuele informatie altijd op onze website www.onroerenderfgoed.be.

WANNEER IS EEN ARCHEOLOGIENOTA VERPLICHT?

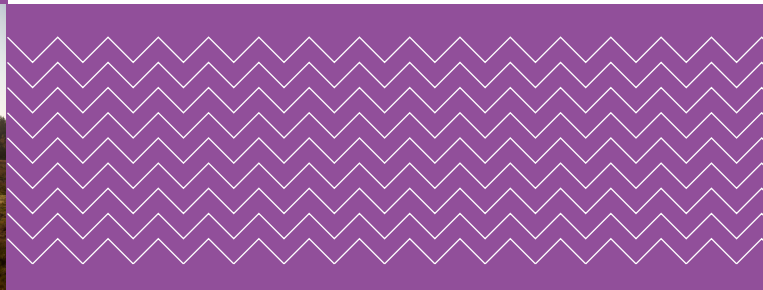
Als je een omgevingsvergunning nodig hebt, ben je in bepaalde gevallen verplicht om een archeologienota toe te voegen aan je vergunningsaanvraag. Die archeologienota is het resultaat van een archeologisch vooronderzoek, waarvoor je een erkende archeoloog moet aanstellen. Een archeologisch vooronderzoek is nodig om te bepalen of er op het terrein al dan niet archeologisch erfgoed aanwezig is en om maatregelen voor te stellen om met het aanwezige erfgoed om te gaan.

Of je verplicht bent een archeologienota toe te voegen aan je vergunningsaanvraag is onder meer afhankelijk van:

- de ligging binnen of buiten een gebied waar geen archeologie te verwachten valt
- de ligging binnen of buiten een beschermde archeologische site
- de ligging binnen of buiten een archeologische zone uit de vastgestelde inventaris
- de totale oppervlakte van de betrokken percelen
- de oppervlakte van de geplande bodemingrepen
- de ruimtelijke bestemming van het terrein

De criteria en drempels zijn verschillend voor omgevingsvergunningen voor stedenbouwkundige handelingen ([artikel 5.4.1](#) van het Onroerenderfgoeddecreet) en voor omgevingsvergunningen voor het verkavelen van gronden ([artikel 5.4.2](#) van Onroerenderfgoeddecreet)

Aan de hand van de [beslissingsboom](#) kan je heel eenvoudig nagaan of een archeologienota in jouw situatie verplicht is. Via ons [geoportaal](#) kan je opzoeken of het terrein zich situeert in een beschermde archeologische site, in een vastgestelde archeologische zone of in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.

DE AANSTELLING VAN EEN ERKENDE ARCHEOLOOG

Wanneer je verplicht bent een archeologienota toe te voegen bij je vergunningsaanvraag, dan stel je een erkende archeoloog aan om een archeologisch vooronderzoek uit te voeren en de archeologienota op te stellen. Alle door Vlaanderen erkende archeologen vind je terug via onze [erkenningendatabank](#).

Bekijk ook eens enkele goedgekeurde archeologienota's zodat je je vraag aan de archeoloog zo gericht mogelijk kan stellen. Op die manier kan de erkende archeoloog een correcte inschatting maken van de werklast. Je vindt alle goedgekeurde archeologienota's en de eventuele voorwaarden in onze [data-bank met goedgekeurde archeologienota's](#). Je kan ze ook via het geoportaal raadplegen door de informatielaag "archeologienota's en nota's" aan te vinken bij "Lagen".

DE ARCHEOLOGIENTOTA

De aangestelde erkende archeoloog voert het archeologisch vooronderzoek uit. Waaruit bestaat dit vooronderzoek?

Het vooronderzoek start met een bureauonderzoek van bestaande bronnen, waarna de archeoloog bepaalt of bijkomend onderzoek op het terrein nodig is. Dit zal eerst een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem inhouden (bijvoorbeeld een landschappelijk booronderzoek). Indien nodig volgt een vooronderzoek met ingreep in de bodem (bijvoorbeeld proefsleuven). Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek maakt de archeoloog vervolgens een archeologienota op.

Daarin bepaalt de archeoloog de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologisch erfgoed en somt hij of zij maatregelen op voor een goede omgang met dat erfgoed bij de bouw- of verkavelingswerken. Je plannen moeten dus al voldoende concreet zijn om deze impact te kunnen bepalen.

In sommige gevallen zal geen verdere actie nodig zijn omdat er geen archeologisch erfgoed aanwezig is, omdat het aanwezige erfgoed onvoldoende kennispotentieel bevat, of omdat de werken het aanwezige bodemarchief niet zullen

schaden. In andere gevallen is behoud van de archeologische site mogelijk, bijvoorbeeld door aangepaste bouwplannen of uitvoeringswijze. Wanneer dat echter niet kan, zal een opgraving moeten volgen. De archeologienota bevat dan ook de uitvoeringswijze van die opgraving en een inschatting van de benodigde tijd en kosten. De archeoloog meldt de archeologienota via het digitaal archeologieportaal.

Het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente behandelt de gemelde archeologienota. Gaat het om werken op percelen die op het grondgebied van meerdere gemeenten liggen, dan behandelt het agentschap het dossier.

Binnen een termijn van 15 kalenderdagen na de melding beslist het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente of ze akte neemt van de archeologienota en onder welke voorwaarden dat eventueel gebeurt. Voldoet de archeologienota niet, dan neemt ze geen akte. De erkende archeoloog moet in dat geval een aangepaste archeologienota opmaken of kiezen om in beroep te gaan. Is er een beslissing om geen akte te nemen of om voorwaarden te verbinden aan de aktename, dan ontvangen jij en de erkende archeoloog daar een brief over. Heb je geen brief ontvangen na het aflopen van de termijn, dan is er akte genomen van de archeologienota. De archeologienota staat dan op het [archeologieportaal](#) waar je ze kan downloaden.

Vervolgens voeg je de archeologienota waarvan akte is genomen, eventueel samen met de voorwaarden, bij je aanvraag van omgevingsvergunning. De vergunningverlenende overheid neemt in je vergunning een voorwaarde op dat je de maatregelen uit de archeologienota moet uitvoeren bij de realisatie van je werken. Wil je de termijn van 15 dagen voor aktename liever niet afwachten om de vergunningsaanvraag in te dienen, dan kan je aan de vergunningsaanvraag een archeologienota toevoegen die op dat ogenblik wel al gemeld is maar waar nog geen akte van genomen werd. In elk geval moet je de archeologienota met aktename aan de vergunningverlenende overheid bezorgen vóór die de vergunningsaanvraag beoordeelt.

Voorziet de archeologienota een opgraving als maatregel, dan wordt die voor de aanvang van de bouw- of verkavelingswerken uitgevoerd. Dat kan eventueel gefaseerd gebeuren, afgestemd op de bouwwerken, als dat zo voorzien is in de archeologienota. De vervaltermijn van de vergunning wordt opgeschoven zolang de opgraving duurt, met een maximum van 1 jaar. Bij een behoud in situ als maatregel moeten de werken worden uitgevoerd zoals voorzien in de archeologienota, om de archeologische site te sparen.

Uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

Idealiter wordt het vooronderzoek integraal uitgevoerd vóór de aanvraag van de omgevingsvergunning. In sommige gevallen is het echter niet mogelijk of wenselijk om dat vooraf al volledig te doen. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de terreinen nog niet onteigend zijn of wanneer het rooien van een bebost terrein, nodig voor het graven van proefsleuven, pas na de vergunning kan starten.

In dat geval voert de erkende archeoloog het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem al wel uit voorafgaand

aan de vergunningsaanvraag. Dat omvat minstens een bureauonderzoek. Hij of zij neemt dan in de archeologienota op dat na het verlenen van de vergunning een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem zal plaatsvinden, inclusief een aanpak hiervoor. Hij of zij meldt de archeologienota bij het agentschap of de onroerenderfgoedgemeente. Na melding of aktenaam voeg je de archeologienota toe aan je vergunningsaanvraag.

Vervolgens stel je, uiteraard nog voor de start van de vergunde werken, een erkende archeoloog aan om het uitgestelde vooronderzoek alsnog uit te voeren. Aan het einde daarvan maakt de erkende archeoloog een nota op, vergelijkbaar met de archeologienota bij een niet uitgesteld vooronderzoek, en meldt deze bij het agentschap Onroerend Erfgoed of de onroerenderfgoedgemeente. Deze nota bevat de maatregelen die bij de uitvoering van de vergunde werken nodig zijn voor een goede omgang met het archeologisch erfgoed, bijvoorbeeld geen impact of opgraving. Ook van deze nota moet akte genomen worden voor de maatregelen kunnen uitgevoerd worden.

DE ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

Wanneer de maatregel in de archeologienota of nota waarvan akte genomen werd een opgraving inhoudt, stel je na het verkrijgen van je vergunning een erkende archeoloog aan voor de uitvoering daarvan. De erkende archeoloog hoeft hiervoor geen aparte toelating aan te vragen. Die zit immers al vervat in de aktenaam van de archeologienota. Hij of zij dient enkel het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente te informeren over de aanvang van de opgraving. De opgraving mag wel pas gestart worden na het verlenen van de vergunning.

Na afronding van het veldwerk brengt de archeoloog je hiervan op de hoogte en kan je met de bouw- of verkavelingswerken starten. De archeoloog bundelt zijn of haar eerste bevindingen binnen twee maanden in een archeologierapport. Na verdere verwerking en onderzoek van de vondsten, stalen en gegevens die hij of zij verzamelde, stelt de archeoloog vervolgens een eindverslag op. Dat dient hij of zij ten slotte in bij het agentschap Onroerend Erfgoed. Het agentschap ontsluit het eindverslag zodat iedereen de resultaten digitaal kan raadplegen (met uitzondering van de privacygegevens).

DE ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN NA DE OPGRAVING

Het geheel van vondsten, stalen en onderzoeksdocumenten dat het resultaat is van een archeologisch onderzoek heet een archeologisch ensemble. Omdat je de grondeigenaar bent, is het archeologisch ensemble ook jouw eigendom. Dat heeft enkele gevolgen. Zo moet je elk archeologisch ensemble steeds in zijn geheel bewaren. Je kan dus niet de stukken die je interesseren voor jezelf houden en de rest weggooien of overdragen aan een derde. Bovendien ben je als eigenaar

verantwoordelijk voor het in goede staat en duurzaam bewaren van het ensemble en moet je toelaten dat derden het ensemble consulteren voor onderzoek.

Breng je het ensemble onder in een erkend onroerenderfgoeddepot, dan ben je vrijgesteld van al deze verplichtingen: het depot neemt deze namelijk van je over. Alle door Vlaanderen erkende depots vind je terug op de [website van het agentschap Onroerend Erfgoed](#). Je vindt er ook een folder over archeologische ensembles.

Je bespreekt dit best voor de opgraving met je erkende archeoloog.

AFWIJKENDE VERGUNDE WERKEN

Soms kan de bodemimpact van de vergunde bouw- of verkavelingswerken verschillen van de werken opgenomen in de archeologienota. Dat is het geval wanneer de werken door bepaalde vergunningsvoorwaarden wijzigen, bijvoorbeeld door een advies bij de bouwaanvraag. De archeologienota geldt dan niet meer als toelating voor de maatregelen over de omgang met het aanwezige archeologisch erfgoed. De impact van de werken is immers anders dan voorzien en de voorgestelde maatregelen zijn mogelijk niet meer geschikt. In dat geval zal de stedenbouwkundig ambtenaar in je vergunning als voorwaarde opnemen dat je een nota moet laten opstellen waarin aangepaste maatregelen worden voorgesteld. Het vooronderzoek zelf moet niet opnieuw uitgevoerd worden. Je stelt hiervoor een erkende archeoloog aan die de nota opmaakt en deze meldt bij het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente. De procedure is dan dezelfde als bij een uitgesteld vooronderzoek.

FINANCIËLE ONDERSTEUNING

De kosten voor het archeologisch onderzoek worden in principe gedragen door de bouwheer: je betaalt de erkende archeoloog voor het geleverde werk. Occasionële bouwers die deze kosten niet kunnen doorrekenen, kunnen een premie aanvragen. Verkavelingsvergunningen kunnen geen premie aanvragen. De premies zijn bovendien niet cumuleerbaar met een erfgoedpremie of onderzoekspremie.

De premie voor vooronderzoek met ingreep in de bodem

Deze premie kan je enkel aanvragen voor vooronderzoeken met ingreep in de bodem, bijvoorbeeld een archeologisch verkennend en waarderend booronderzoek, proefsleuven of proefputten. Voor een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem kan je geen premie aanvragen.

Je kan de premie aanvragen bij het agentschap Onroerend Erfgoed zodra akte genomen is van de archeologienota. Maak je gebruik van het uitgestelde traject, dan geldt de datum van aktenaam van de nota. Het vooronderzoek moet immers volledig afgerond zijn voor je de premie kan aanvragen. Je hebt 120 dagen de tijd om de premie aan te vragen. Binnen de 90 dagen na aanvraag van de premie neemt het agentschap hierover een beslissing.

Per vooronderzoek kan je maximaal 1 premie aanvragen. Meer informatie over de voorwaarden en het aanvraagformulier voor deze premie vind je op de [website van het agentschap Onroerend Erfgoed](#).

De premie voor buitensporige opgravingskosten

Deze premie is beperkt tot de rechtstreekse kosten van opgravingen, dus niet voor vooronderzoeken of indirecte kosten. De opgravingen moeten een rechtstreeks gevolg zijn van een goedgekeurde archeologienota of nota. De premie geldt dus niet voor 'vrijwillige' opgravingen.

Je kan een premie aanvragen bij het agentschap Onroerend Erfgoed zodra de erkende archeoloog het archeologierapport heeft ingediend. Je hebt hiervoor 120 dagen de tijd. Binnen de 90 dagen na aanvraag van de premie neemt het agentschap hierover een beslissing.

Per opgraving kan je maximaal 1 premie aanvragen. Meer informatie over de voorwaarden en het aanvraagformulier voor deze premie vind je op de [website van het agentschap Onroerend Erfgoed](#).

De premie menselijke inhumatieresten

Wanneer tijdens een verplicht uit te voeren archeologisch onderzoek menselijke resten worden aangetroffen, volgt een specifiek onderzoekstraject om die menselijke resten te analyseren. Daar is een financiële kostprijs aan verbonden die kan oplopen en doorwegen op de totale kostprijs van het archeologisch onderzoek. Met deze premie willen we de kosten van het onderzoek naar menselijke resten milderen.

Je kan een premie aanvragen bij het agentschap Onroerend Erfgoed zodra de erkende archeoloog het eindverslag heeft ingediend. Je hebt hiervoor 120 dagen de tijd. Binnen de 90 dagen na aanvraag van de premie neemt het agentschap hierover een beslissing.

Meer informatie over de voorwaarden en het aanvraagformulier voor deze premie vind je op de [website van het agentschap Onroerend Erfgoed](#).

TOEVALSVONDSTEN

Wanneer je geen archeologienota nodig had of wanneer je volgens je archeologienota geen opgraving moest laten uitvoeren, kunnen er tijdens de werken onverwacht toch nog archeologische vondsten aan het licht komen. Dan spreken we over een toevalsvondst.

Vind je op een ander moment dan bij het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek of archeologische opgraving, voorwerpen of sporen waarvan je vermoedt dat ze van archeologisch belang zijn? Dan meld je dit binnen de drie dagen aan het agentschap Onroerend Erfgoed via het [digitaal vondstmeldingsformulier](#). Archeologen van het agentschap komen dan ter plaatse om de vondst te onderzoeken. Dit onderzoek is gratis.

BEROEP INSTELLEN

Als het agentschap Onroerend Erfgoed of de onroerenderfgoedgemeente geen akte neemt van de archeologienota of nota of er voorwaarden aan verbindt, kan je een beroep instellen bij de minister bevoegd voor Onroerend Erfgoed. Je kan dit ook laten doen door de erkende archeoloog die je aanstelde. Het beroepschrift moet schriftelijk ingediend worden binnen de 30 dagen na de kennisgeving van de beslissing van het agentschap of de onroerenderfgoedgemeente. De minister beslist binnen 60 dagen na ontvangst van het volledige beroepsschrift. Op de [website van het agentschap](#) vind je meer informatie.

WAT MET DE VROEGERE BEKRACHTIGING?

Voor 1 april 2019 bestond er een andere procedure om archeologienota's en nota's te beoordelen: de bekrachtiging. Alle bekrachtigde archeologienota's en nota's zijn sindsdien gelijkgesteld met archeologienota's en nota's waarvan akte is genomen. Ook de eventuele voorwaarden blijven gewoon gelden. Heb je al een bekrachtigde archeologienota of nota, dan hoef je niets te doen. Die geldt gewoon als één waar akte van genomen is.

OVERZICHT

1. Tijdens de planningsfase ga je na of je een archeologienota nodig hebt voor je bouw- of verkavelingsproject. Je gebruikt hiervoor de beslissingsboom en het geoportaal.
2. Als dit zo is, stel je een erkende archeoloog aan om het vooronderzoek uit te voeren en een archeologienota op te maken. Je bespreekt met je archeoloog of alle vooronderzoeken op voorhand of dat delen in een uitgesteld traject dienen te gebeuren. Bespreek de voor- en nadelen en fasering.
3. Je overlegt met de erkende archeoloog over het resultaat van dit vooronderzoek. Zijn er verdere maatregelen nodig, dan kies je:
 - of je de plannen aanpast zodat een behoud in situ mogelijk is
 - of je aan de plannen vasthoudt en de voorkeur geeft aan een opgraving
4. De erkende archeoloog meldt de archeologienota.
5. Na aktename voeg je de archeologienota bij je vergunningsaanvraag.
6. Koos je ervoor om een gemelde archeologienota bij je aanvraag te voegen, dan bezorg je voor het einde van de behandelingstermijn de archeologienota met aktename aan de vergunningverlener.
7. De vergunningverlenende overheid neemt een voorwaarde over het uitvoeren van de archeologienota op in de vergunning.
8. Je voert de maatregelen uit de archeologienota of nota uit zoals die daarin beschreven zijn. Dat betekent dat je:
 - ofwel niets moet doen
 - wanneer de archeologienota een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem inhoudt, een erkend archeoloog aanstelt die het uitgestelde vooronderzoek uitvoert, een extra nota opstelt en deze meldt voor aktename
 - ofwel de plannen uitvoert zoals voorzien om het behoud van de archeologische site te realiseren
 - ofwel een opgraving laat uitvoeren door een erkende archeoloog
9. Na het veldwerk van de opgraving kan je starten met de bouw- of verkavelingswerken. De archeoloog stelt een archeologierapport en een eindverslag op na verder onderzoek van de vondsten en gegevens.

WAAR VIND JE MEER INFORMATIE?

Onroerend Erfgoed is een agentschap en wetenschappelijke instelling van de Vlaamse overheid. We zijn bevoegd voor bouwkundig, archeologisch, landschappelijk en varend erfgoed. Samen met onze partners geven we Vlaanderen nu en straks mee vorm en kleur door de zorg voor onroerend erfgoed voor iedereen vanzelfsprekend te maken.

Meer informatie over het Onroerenderfgoeddecreet en de zorg voor archeologie vind je op www.onroenderfgoed.be.

Voor algemene vragen neem je contact op met de hoofdzetel in Brussel:

Agentschap Onroerend Erfgoed
Havenlaan 88 bus 5
1000 Brussel
T. 02 553 16 50
info@onroenderfgoed.be

Vragen over inventarisatie en bescherming mail je naar inventaris@onroenderfgoed.be of beschermen@onroenderfgoed.be.

Voor specifieke vragen over premies, meldingen, toelatingen en archeologisch onderzoek neem je contact op met:

Antwerpen

Anna Bijnsgebouw
Lange Kievitstraat 111-113 bus 53
2018 Antwerpen
T. 03 224 62 10
antwerpen@onroenderfgoed.be

Hasselt

Hendrik Van Veldekegebouw
Koningin Astridlaan 50 bus 1
3500 Hasselt
T. 011 74 22 20
limburg@onroenderfgoed.be

Gent

Virginie Lovelinggebouw
Koningin Maria Hendrikaplein 70 bus 91
9000 Gent
T. 09 276 24 40
oost-vlaanderen@onroenderfgoed.be

Leuven

Dirk Boutsgebouw
Diestsepoort 6, bus 94
3000 Leuven
T. 016 66 59 00
vlaams-brabant@onroenderfgoed.be

Brugge

Jacob van Maerlantgebouw
Koning Albert I-laan 1.2 bus 92
8200 Brugge (Sint-Michiels)
T. 050 24 81 50
west-vlaanderen@onroenderfgoed.be

© foto's: Onroerend Erfgoed

D/2023/3241/037